

ETHEM BARAN • Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı

ETHEM BARAN 1962'de Yozgat'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Yozgat'ta tamamladı. 1983'te Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü'nden mezun oldu. Çeşitli dergilerde öykü, deneme ve eleştiri yazıları yayımlandı. İlk öykü kitabı *Sonrası Ayrılık* 1991'de yayımlandı. Onu 1994'te yayımlanan *Kurutulmuş Gül Mevsimi* izledi. *Dönüştürsüz Yolculuklar Kitabı* (2005 Yunus Nadi Öykü Ödülü), *Unuttuğum Bütün Akşamlar* (2005), *Bozkırın Uzak Bahçeleri* (2006), *Evlerimiz Poyraza Bakar* (2009), *Bulut Bulut Üstüne* (2011) adlı öykü kitapları ile *Yarım* (2008) ve *Emanet Gölgele Defteri* (2013) adlı romanları vardır.

Doğan Kitap, 2005 (1 baskı)

İletişim Yayınları 1936 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 284

ISBN-13: 978-975-05-1345-9

© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2013, İstanbul

EDİTÖR Levent Cantek

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Yalçın Gökçebağ

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Aysun Kara

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloglu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ETHEM BARAN

Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı

2005 YUNUS NADİ ÖYKÜ ÖDÜLÜ

Gülenen
ve Dilara'ya...
Onlar için, onlarla...

İÇİNDEKİLER

<i>Ve Demiştik</i>	11
<i>Her Dağın Kendi Kışı</i>	27
<i>Ormanların Gumbürtüsü</i>	43
<i>Eylülden Önce</i>	53
<i>Üzerlik</i>	73
<i>Kızak</i>	85
<i>Çamlık Palas</i>	97
<i>Uzak Yakınlıklar</i>	109
<i>Kuş Yüzü Görmek</i>	123
<i>Dallar Kırılırken Rüzgâr Saklı Kalır</i>	141
<i>İşlengi</i>	153
<i>Pembe Gül</i>	161
<i>Serpenek</i>	169
<i>Porno Temizleyicisi</i>	179

İnsan her zaman, kâğıda dökebileceğinden daha iyi bir kitap taşır kafasında.

- MICHAEL CUNNINGHAM

Anlatılana dek aslında hiçbir şey olmamıştır.

- VIRGINIA WOOLF

Aslında yalnızca çocukluk döneminin memleketi vardır.

- ROLAND BARTHES

Ve Demıştik

Ben ona aşkı söylememiştim

Duyunca gözleri doldu dediler

– Halk türküsü

Evleri dere kenarındaydı biliyorsun. Hani bademliğin altında, tepenin dibinde. Kışın kızak kayarken oradaki evlerin çatısına uçacağız diye korkardık hatırlıyor musun? Aslında görmüşsündür o kadını, tanırsın. Sürmeli, rastıklı, esmer bir kadındı. Kocasını ölmüştü. Adam, hapishanenin altındaki briket ocağında çalışmış, belki oradan tanırsın. Rahmetli demek doğru mu bilmem ama, işte o adamın sağlığında bile kadının “kırık”ları olduğu söylenirdi. Bizim İlhami vardı ya, hani sonradan sizin komşunuz olmuşlardı, işte onun babası, genelevde bekçilik yapan Çap Rıza'nın –çap çap yürüdüğü için öyle derlerdi– o kadının kırığı olduğunu herkes bilirdi. İlhami, yazık, öyle mahcup olurdu ki... Onun yanında bu konudan bahsetmemeye çalışırdık. Mahallede kocasından çok kadın tanınırdı. Durmadan gezerdi; akşama kadar çarşıyla ev arasında mekik dokurdu.

O zamanlar ben, henüz bıyığı terlememiş, vakit geçirme sıkıntısıyla kaldırımları arşınlayan, kahvehanelerin birinden çıkıp diğerine giren, okula gidiyorum diye evden çıkıp kemerime sıkıştırdığım bir defter bir kitapla sazevlerini, düğün

salonlarını dolaşan bir yeniyetmeyim. Biraz büyüdük, aklımız her şeye eriyor ya, aslında buğday satıldığı halde nedense herkesin un pazarı dediği, güvercinlerin ve onlardan cesaret alan serçelerin gün boyu bir Büyük Cami'nin kurşun kubbelerine, bir üstü naylonlarla örtülü buğday öbeklerinin açıkta kalan kısımlarına kanat çırpıtığı o meydana hammallık yapan babamla sık sık kavga ediyoruz. Akşama kadar buğday çuvallarının altında ezile ezile içi boş bir çuvala dönen zavallı babam, sağır ve dilsiz bir kadın olan anneme biraz daha benzediğinden olacak hiç konuşmazdı. Konuştuğunda da ya kardeşlerimi ya da annemi döverdi. Beni artık dövmüyordu, bağırıp çağırıyor, ana avrat küfrediyor sonra gidip yatıyordu. Babam erken yatarı ama, sofradan kalkıp da dört tane içtiği, sırtında yük taşırken bile söndürmediği sigarasının duman rengine boyadığı gözlerini duvara dikip düşündüğü o bir iki saat bir türlü geçmezdi. Sanki babam hiç yatmayacak, dışarı çıkamayacağım; gecenin bana ait kısmı elimden uçup kaçacak sanırdım. Eğer akşam yemeğine eve gitmediysem mesele yoktu; gece döndüğümde herkes yatmış oluyordu, sabahları da babamı görmüyorduk zaten. Yok eğer evdeysem, o sıkıntılı saatler uzadıkça uzuyor, kardeşlerim ders çalışıyormuş gibi yaparken annem her zamanki sessizliğiyle ortalıkta dolaşıp duruyor, gece kısalıp bitmeye yüz tutuyordu.

Aslında annemin sessizliği babamın evde olduğu saatlere özgüydü. Yoksa mahallenin en gürültücü kadını oydu. Evin önünde oynayan çocukları kovalar, komşularla kavga eder, ağzından kelime yerine çıkan çığlıklarla babamdan yediği dayaklara, bizim yaramazlıklarımıza, yokluğa, karanlığa, pisliğe en çok da sessizliğe karşı isyanını dile getirirdi.

Bir zaman da televizyon yüzünden dayak yedi annem. Televizyon istiyordu. Babam da “Ulan salak karı, ağzın yok dilin yok, sen ne yapacaksın televizyonu?” diye tekme tokat

girişirdi. Annemin, televizyonu bizim için istediğini hiçbir zaman anlamadı babam.

O hiç bitmeyeceğini sandığım dakikalar, odayı dolduran sigara dumanlarıyla dağılıp gidiyor; babam, mahallenin birçok erkeğinin henüz evlerine dönmediği bir saatte, erkenden yatıyordu.

Kendimi hemen dışarı atıp koşar adım o eve vardığımda yemek yerken buluyordum onları. Vaktin henüz erken olduğunu anlayıp rahatlıyordum.

Yine o zamanlardı beni darbuka merakı sardığında. Sigara başlamışım, sigara parası yok; okula gidiyorum, doğru dürüst defter kitap yok; üstte yok başta yok. Bir de derste öyle uykum geliyor ki, sorma. Bir defter ile bir kitabım var, kemerime sıkıştırdım mıydı onları, ilk teneffüste ver elini dışarı. Doğru kız mesleğin oraya. Kız mesleğin civarı, benim gibi okuldan kaçanlar ile tasdiknamelilerin, beklemelelerin, okulu bitirmiş askere gidecekleri günü bekleyenlerin, evli oldukları halde bekâr geçinenlerin ve en çok da hayatlarında hiç kız görmemiş ya da şehrin başka yerinde hiç kız yokmuş gibi bahçe duvarını yalayarak dolaşan endüstri meslekliilerin mekânıydı. Karnım iyice acıkana kadar duvar boyunca ayak basmadığım yer kalmıyordu. İlk zamanlar un pazarına, babamın yanına gidiyordum belki harçlık verir diye. Güneşten bozarmış yüzü, dumanlı gözleriyle gülümserdi babam beni görünce. Arkadaşlarına “Benim büyük oğlan,” derken sarı bıyıklarının altındaki sarı dişleri daha da sararırdı. Bu adamın, akşamları evde nasıl başka bir adama dönüştüğünü düşünür, şaşardım. Cebinde parası varsa, ben istemeden çıkarır verirdi. İşte o zaman, un pazarındaki bütün kuşlar havalanır, meydanın üstünü kapatan gökyüzü silme güvercin kesilir, kanat şakırtıları bütün çarşıda yankılanırdı. Bu, benim inanılmaz bir sevinçle kuşların arasına dalmamla mı olurdu, yoksa kuşlar da benimle birlikte mi havalanırdı düşünmez-

dim bile. Çoğu zaman da babam sesini çıkarmaz, işi yoksa bile buğday çuvallarını düzelterek çalışır gibi yapardı. Oysa öyle çok isterdim ki, “Karnın aç mı?” diye sormasını; köşe-deki fırından alacağımız sıcak pidelerin içine, fırının önün-de haşlanmış yumurta satan adamdan iki yumurta alıp üstüne kırmızı toz biber serpererek yemeyi...

Sonraları utanır oldum babamın yanına gitmekten.

O sıralar en büyük merakım, düğünler... Hani bizim balo dediğimiz salon düğünleri. Uzun saçlı, tuhaf kıyafetli gençlerin gitar, org, bateri çaldığı; ılık meşrubat ve bayat, kuru pastaların ikram edildiği; davetsiz “çarşı gençliği”nin önce kapı ağzında dikilip salondaki kızları tek tek “tespit ettiği”, sonra da ellerinde ya da ağızlarında sigaralarıyla piste çıkıp meydanı kimseye bırakmadıkları düğünler... Aslında merakım düğünlerden ziyade sazcular. Sazcular dedimse, düğün salonundaki, kızların gözdesi orkestracılar değil elbet. Onların yanına bile yaklaşamıyoruz. Benim dediğim ev düğünlerine giden orkestracılar. Bilirsin, eskiden ev düğünlerini davulzurnacıdan hariç klarnet, keman, cümbüş, bir de darbukacıdan oluşan çalgıcılar yapardı. Sonradan onların yerini elektrosaz, bateri veya darbukalarıyla koca koca hoparlörlerini taksiye yükleyip gelen sazcular aldı. Sazcı dediğime bakma, onlar da kendilerine orkestra diyorlar ama milletin dilinde adları “cazci”ydi..

Her ne kadar darbukaya, elektrosaza heves sardıysam da, esasında gözüm kemandıydı. Meşhur bir çalgıcı takımı vardı. Şefleri keman çalan, esmer, yakışıklı bir adamdı. Öğ-lu da –ben yaşlardaydı– darbuka çalıyordu. Ne kadar çok isterdim biliyor musun o adamın babam olmasını. Kendime öyle yakın bulurdum. Kanım kaynardı. Babam gibi değil, onun gibi olmak istiyordum. O yaşlarda babamın yerine koyduğum birkaç adamdan biriydi. Pek tanıımıyordum; sadece çocukluğumun hareketsiz, durgun gecelerini kıpır-

datan, bu kıpırtıyı alıp bir çocuğun sonu gelmez rüyalarına ekleyen ev düğünleri sayesinde küçük dünyama girmişti. Oğlunu yetiştiriyordu. Çocuk yanlış çalarsa kemanın yayıyla suratına suratına dürtüyordu. Oğluna şimdilik darbukayı öğretiyordu, sonra kemanı öğretecekti. “Aptal” derlerdi o adamlara hatırlıyor musun? Niye öyle derlerdi –aslında bu sözün başka bir anlamı varmış, öyle duymuştum– bilmiyorum, ama benim zoruma giderdi öyle denmesi. Benim gözümde hiç de aptal değillerdi, aksine çok akıllı adamlardı. Yakışıklı, esmer kemancının kafasını kemana yaslayarak bir çalışı vardı ki görmeliydin. Keşke öyle çalmasa derdim; kendini böyle kaptırmasa, yayı böyle çekmese, tellere böyle basmasa, gözlerini yummasa. Çünkü, keman insanı verem edermiş, derlerdi. Böyle içli çalınmamalıydı. Hatta dinlemek de doğru değildi. N’olur n’olmazdı. Sonra “cazcılar” çıkıp da o eski “çalgıcılar” ortadan kaybolunca, acaba benim esmer, yakışıklı kemancım verem olmuş mudur diye çok düşünmüştümdür.

Okuldan kaçıp kız mesleğin orayı ziyaretten sonra bir iki kahveye uğruyor, okey oynayanların yanında birkaç çay, birkaç sigara içtikten sonra doğru sazcuların dükkânına gidiyorum. Dükkânın sahibi Yusuf Abi beni çok seviyor. “Seni yetiştireceğim,” diyor, “şimdilik darbukayla başlayacaksın işe... Daha sonra elektrosaz...” Onlarla düğünlere gidiyoruz. Ben yedek darbukacı.

Düğün evine henüz büyüklerin gelmediği, meydanın çocuklara kaldığı zamanlarda ben çalışıyorum darbukayı. Arada sırada sazı tıngırdatıyorum. Para filan aldığım yok.

Yemek, içki, sigara bol; kızların da gözü üzerimizde... En çok da Yusuf Abi’nin üzerinde. Şarkı istemek için kızların biri geliyor, biri gidiyor. Anlattığına göre Yusuf Abi’nin “yemediği” kız kalmamış. “Veriyor” dediği kızlara bakıyorum, bana hiç de öyle gelmiyor; yine de bir bildiği vardır Yusuf

Abi'nin diyorum kendi kendime. "Bize niye hiç düşmüyor?" diye soruyorum. "İş bileceksin oğlum!" diyor. Bu işin sırrını yavaş yavaş çözüyorum: Yüzüne, işini ciddiye alan bir ifade oturtacaksın, fazla gülmeyecek, ağır hareket edecek, sigarayı kendine has bir tavırla tütürecek, kızlarla ilgilenmiyor gibi yapacaksın. İstek parçaları da hemen çalmayacaksın. Bütün bunları yapıyorum ama yine de elde var sıfır. Demek ki diyorum, bu iş darbuka çalmakla olmayacak; saza geçmek lazım. Gerçi koskoca orkestrada çalışıyoruz; erkeklerin alınmadığı, delikanlıların ancak pencerelerden ya da bahçe duvarlarının gerisinden izleyebildiği düğünlerde başköşe bize ayrılıyor ya, neye yarar, altı üstü bir dümbelekçiyiz. Elektrosaz öyle mi ya?

Saza bir türlü terfi edemedim ama öyle bir sevdaya tutuldum ki...

Benim sevdaya tutulmamla o acı ve korkunç olayın başlangıcı aynı tarihlere rastlar.

Bakkal Halit Ağa'nın evinde oturan bir arkadaşım vardı: Harun. Kardeşiyle beraber okumaya gelmişlerdi köyden. Harun endüstri meslekte, Cemal ticaretteydi. Babaları arada bir köyden yiyecek bir şeyler getirir, üç beş kuruş harçlık verir giderdi.

Harun, köyünün tozunu toprağını, tarlalarını, rüzgârını, kayalarını; durgun, dümdüz, ağırbaşlı bozkırını ve ses vermez derin gecelerini de yanında getirmiş, onları gittiği her yere götüren bir çocuktuk: kaşlar tozlu sarı, saçlar akşamüstü yeline tutulmuş ekin dalgalı. Pek konuşmazdı; çok şey biliyor, çok şey düşünüyor gibi suskundu. Tıpkı bozkır gibi... Bozkır da öyledir ya, bitip tükenmezliğinde, sararıp solmuşluğunda, güneşe, rüzgâra, kara, yağmura karşı sere serpe uzanmışlığında kendini gizlemeden ele verir de, koynunda sakladığı bir deresi, alçacak bir tepesinde yapayalnız bıraktığı bir ağacı, birbiri ardına devrilen tepelerinde ufku aramak-

tan yorgun düşmüş bir yoluyla pek çok sırrı saklar gibidir. Ne var ki ortada sır yoktur. Hepsi budur.

Harun da buydu.

Dar bir aralıktan geçilerek girilen, yaz kış ısınmayan, güneşe ve gökyüzüne uzak o loş, karanlık evde mercimekli pilav pişirip yediğimiz günler bugün gibi aklımda. Üstüne çay.

Her şey bakkal Halit Ağa'nın "Oğlum oturacak," diyerek Harunları evden çıkarmasıyla başladı.

Harun, dere kenarındaki yeni evine taşındı. O kadının evine. Önünde küçük bir bahçesi vardı evin, arkasında dik bir yamacı. Kadın bahçe ve dereye bakan tarafta oturuyordu; Harun pencereye yığılıverecekmiş gibi duran bademli tepe tarafında. Sırt sırta iki ev.

Önceleri çekiniyordum o eve gitmekten. Kaç kez, babamın sıkıntıyla doldurduğu evimize sığmadığım, ya sessizlikten ya da kavga gürültüden kaçıp kendimi sokaklara vurduğum akşamlarda o evin önünden geçip gitmişimdir. Neden çekindiğimi, neden adımlarımın derenin üstündeki tahta köprüyü geçip geçmemekte kararsız kaldığını bilmiyordum. Çekingenliğimi nasıl yendim, ilk ne zaman gittim onu da bilmiyorum. Artık eskiden olduğu gibi Harun'un evine gidip geliyordum. İki kardeş genellikle yemek ve bulaşık yüzünden kavga ediyorlardı. Sonunda bulaşıkları ben yıkıyordum; üstüne de bir çay demliyordum, iş tatlıya bağlanıyordu.

Bir akşam oturmuş çay içiyorken kapı vuruldu. Gelen ev sahibiydi. Hani o kadın... Firdevs.

Teklifsiz daldı içeri.

"Bekâr çayı güzel olur. Hani bize?" dedi gülerek.

Odada iki somya, bir tahta masa vardı; masada defterler, kitaplar. Aralarında benim tek defter ile kitap da var. Cemal ara sıra ders çalışırdı o masada. Bize göre çalışkan bir öğrenciydi. Zaten sonunda bir tek o okulu bitirebildi. Şimdi polis.